MİMARLIK 429

MİMARLIK GÜNDEM: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ SAVAŞIMI, İKLİM DİPLOMASİSİ VE TÜRKİYE

COP27 İKLİM KONFERANSI

BİR RÖNESANS İNSANI: ŞANDOR HADİ

140 YILIN MİMARLIĞINA TANIKLIK

17. İSTANBUL BİENALİ'NİN ARDINDAN

TİFLİS MİMARLIK BİENALİ

BİLANÇO 100: YAPILI ÇEVRE VE "CUMHURİYET"

KATMANLARARASI MÜZAKERE: AKM CSO KONSER SALONU

YAPAY ZEKA İLE ÜRETKEN TASARIM DENEMELERİ

ISSN 1300-4212
01
9 771300 421208

MİMARLIK
OCAK-ŞUBAT 2023 / 429

Mimarlık dergisi web sitesi:
www.mimarlikdergisi.com

Mimarlık dergisi Facebook sayfası:
www.facebook.com/mimarlikdergisi

OCAK-ŞUBAT 2023 ISSN 1300-4212 YIL: 60 SAYI: 429
Kapak: AKM Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser Salonu, Mimarları: Semra Uygur, Özcan Uygur (Fotoğraf: Cemal Emden)

MİMARLAR ODASI TARAFINDAN İKİ AYDA BİR YAYIMLANIR
Ulusal Süreli Yayın

YAYINLAYAN **Mimarlar Odası adına Yayın Komitesi**

YAYIN KOMİTESİ **T. Elvan Altan, Bülent Batuman, Ayşen Ciravoğlu, Deniz Dokgöz, Zeynep Eres, Melis Özge Gayretli, Şebnem Önal Hoşkara, Nurbin Paker Kahvecioğlu, Eyüp Muhcu, Güven Arif Sargın**

MİMARLAR ODASI ADINA SAHİBİ **Eyüp Muhcu**
(SORUMLU) YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ **Melis Özge Gayretli**
KONSEPT TASARIM **Raul Mansur** GRAFİK UYGULAMA **H. Nilgün Kara Babacan**

YAYIN YERİ
Adres Mimarlar Odası Genel Merkezi, Konur Sokak 4/2, Yenişehir 06420 ANKARA
Tel 0.312.417 37 27 **Faks** 0.312.418 03 61 **E-posta** yayin@mo.org.tr
www.mimarlikdergisi.com

DERGİ İNTERNET SAYFASI
Tasarım **H. Nilgün Kara Babacan** Programlama **Behiye Ermete**

ABONE VE REKLAM İLETİŞİM
Binat İletişim & Danışmanlık
Adres Barbaros Bulvarı, Dörtyüzlü Çeşme Sok. No: 2
Güneş Apt. K:6 D:7 34353 Beşiktaş / İstanbul
Tel 0.212.259 90 79 **Fax** 0.212.259 16 46
E-posta info@binatdanismanlik.com
Reklam Yöneticisi **Ayşegül Tuğtepe**

BASKI
12. Matbaa
İbrahim Karaoğlanoğlu Cad. No:35 Kat:1 Kağıthane / İstanbul
Tel 0.212.281 25 80 **Sertifika No.** 46618

BASKI TARİHİ: 7 Şubat 2023

MİMARLAR ODASI ÜYELERİNE ÜCRETSİZ DAĞITILIR.
Fiyatı 10 TL **Abonelik** 55 TL **Öğrenci Aboneliği** 45 TL **Yurtdışı** 80$

TARANDIĞI VERİTABANLARI
Avery Index
Arthistoricum.net (Virtuelle Fachbibliothek Kunstgeschichte)
DAAI - Design and Applied Arts Index
EBSCO-Host
Ulrichs Periodical Directory

MİMARLIK YAYIN İLKELERİ
MİMARLIK dergisi Yayın Komitesi, oluşturduğu yayın ilkeleri çerçevesinde, dergiye gönderilecek yazılar konusunda aşağıdaki genel seçim ölçütlerini belirlemiştir:
· Ele alınan konularda, getirilen bakış açısında, değerlendirmelerde, kullanılan dilde, görsel ve yazılı belgelerde özgünlük bulunması;
· Aktarılan konularda ve görüşlerde çeşitlilik olması ve aranması,
· Yazıların içerik ve niteliğinden bağımsız olarak, kişi ve kurum tanıtımlarını odağına almaması;
· Farklı bakış açılarıyla ve diğer disiplinlerden alınacak katkılarla dergi içeriğinde zenginliğin ve çok yönlülüğünün sağlanması;
· Yurtiçi ve yurtdışında meslek alanındaki güncel konuların ve gündemin izlenmesi.
Dergide genel değerlendirme ölçütleri böylece ifadesini bulan makale ve inceleme-araştırma yazılarının yanısıra, yapı ve proje değerlendirmeleri ile mimarlık eleştirisi yazıları ve Cumhuriyet dönemi mimarlığına, 'toplum ve mimarlık' ilişkisini ortaya koyan konulara, 'çevre duyarlılığı ve mimarlık ilişkisi ve tartışmalarına' yönelik yazılara süreklilikle ve ağırlıkla yer verilmesi görüşü Yayın Komitesi tarafından benimsenmiştir. Dergi, mimar, öğrenci, akademisyen gibi mimarlığın mesleki uygulama, eğitim ve akademik araştırma alanlarından geniş ve zengin bir okuyucu profiline sahiptir. Hedef okuyucu kitlesinin bu homojen olmayan yapısı, konu seçiminden yazım diline kadar, yayınların değerlendirilmesinde dikkate alınan önemli ölçütlerden biridir.

MİMARLIK Dergisi Yayın Koşulları
MİMARLIK dergisinde yayımlanmak üzere yazı gönderenlerin, şu konulara dikkat etmelerini rica ederiz:
· Yazılar Word belgesi olarak dijital formatta kabul edilir: CD/DVD içerisinde ya da e-posta adresi yoluyla: yayin@mo.org.tr · Yazılar en fazla 2.400 kelime (başlık, yazar ismi, özet, notlar, kaynaklar, resimaltı yazıları hariç) olmalıdır. Yazıların içeriklerine ilişkin 150 kelimelik özet yazıyla birlikte gönderilmelidir. · Görseller tercihen dijital olarak ve şu formatta yazıyla birlikte iletilmelidir: tiff/jpeg/eps formatlarından birinde, uzun kenarı 15 cm, min. 300 dpi çözünürlükte. · Görseller için telif hakkı konusu yazar tarafından halledilmiş olmalıdır. Görselin alındığı kaynak (fotoğrafçı adı, arşiv bilgisi, kitap künyesi vb.) belirtilmelidir. · Kaynak gösteriminde şu yöntem kullanılır: Tekeli, İlhan, 2012, "Seyfi Arkan'ın Yaşamı ve Mimarlığının Toplumsal Bağlamı", **Modernist Açılımda Bir Öncü: Seyfi Arkan**, (ed.) Ali Cengizkan, A. Derin İnan, N. Müge Cengizkan, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, ss.15-26. · Metin içi referans gösteriminde otomatik dipnot / sonnot kullanılır. Bir kaynak ikinci kez kullanıldığında şu format uygulanır: Tekeli, 2012, ss.15-26. · Yayın kararını Yayın Komitesi alır. Sonuç, yazara en geç 4 ay içerisinde iletilir. · Yayın Komitesi yazı hakkındaki görüşlerini yazara iletinceye kadar, yazar aynı yazıyı başka bir yayın grubuna göndermemeyi kabul eder. · Yazı gönderen kişiler, yazılarının, aynı zamanda derginin web sitesinde, görselleriyle birlikte yayımlanmasını kabul etmiş sayılır. · Yazıdaki görüşler yazara aittir, Yayın Komitesi'ni bağlamaz.

dünyada mimarlık müzeleri

Mimarlık dergisinin 50. yılını kutladığımız 2013'ün ilk sayısıyla birlikte derginin "ayraç" bölümünde yeni bir koleksiyon oluşturmaya başladık. Ayraçları biriktirerek dünyada bulunan mimarlık müzelerinin bilgisini toplayabilir ve ziyaret edilecek yerler listenize ekleyebilirsiniz. Mimarlık müzeleri "ayraç" koleksiyonuna katkı vermek isterseniz bize yayin@mo.org.tr adresinden ulaşabilirsiniz.

2 İNGİLİZCE ÖZET / ENGLISH SUMMARY
4 MİMARLIK DÜNYASINDAN

MİMARLIK GÜNDEM
8 İklim Değişikliği Savaşımı, İklim Diplomasisi ve Türkiye / Murat Türkeş

GÜNCEL
10 • COP27 İklim Konferansı'nda Vaatler ve Eylemler / Yasemin Somuncu
• "Sosyal Konut Hamlesi" Krize Çözüm Olabilir mi? / Osman Balaban

ETKİNLİK
19 • Bir Rönesans İnsanı: Şandor Hadi / Belkıs Uluoğlu
• İyi Tasarım İzmir: Tasarımın "Yaşamsal" Boyutu / Çiçek Tezer
• 140 Yılın Mimarlığına Tanıklık / Nezih R. Aysel, İlkay Koman, M. Kerem Özel, Dilvin Hazal Akkaya Usman, Ahmet Tercan, Cem Sorguç, A. Derin Öncel, Mevlüde Kaptı
• Mirası Erişime Açmak: docomomo_tr Açık Kapı 2022 / Yıldız Salman

BİENAL
38 • 17. İstanbul Bienali'nin Ardından: Mekân(sallık) ve Tema(sızlık) / Serhat Ulubay, Ömür Kararmaz
• 2022 Tiflis Mimarlık Bienali: Savaş Sonrası Göç, Barınma ve Kalıcı Geçicilik / Mustafa Tahir Ocak

TEHDİT ALTINDAKİ KÜLTÜR MİRASI
45 Bir "İdeolojik" Çatışma Hikayesi: "Karalar Bağlayan" İzmit Halkevi'ne Yaklaşımlar / T. Gül Köksal

ETKİNLİK: Bir Rönesans İnsanı: Şandor Hadi

MİMARLIK ELEŞTİRİSİ: Katmanlararası Müzakere: AKM Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser Salonu

CUMHURİYETİN İKİNCİ YÜZYILINA DOĞRU
46 Bilanço 100: Yapılı Çevre ve "Cumhuriyet" / Bülent Batuman

MİMARLIK ELEŞTİRİSİ
48 Katmanlararası Müzakere: AKM Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser Salonu / Lale Özgenel

YARIŞMA DEĞERLENDİRME
54 Afrika için Çözümler "Yetiştirmek": UIA Büyük Yeşil Duvar Yarışması / Ayşen Ciravoğlu

SAYISAL TASARIM
59 Mimarlık ve Ütopya: Yapay Zeka ile Üretken Tasarım Denemeleri / Bilge Sağlam, Tuğçe Çelik

KORUMA / YAŞATMA
65 Kentsel Müdahale ve Tarihî Yapı İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Samsun İlkadım'da Yalı Cami / Suna Büyükkılıç Koşun

CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARLIĞI
72 Bir Kamusal Mekân, Kentsel İmge Serüveni: Samsun Fuarı / Kader Keskin, Reyhan Midilli Sarı

79 YAYINLAR

TEMA[S]
80 "Cephesiz ve Portatif" Bir Mega Yapı: Stüdyo 974 / Doğukan Karataş

17. İstanbul Bienali'nin Ardından: Mekân(sallık) ve Tema(sızlık)

Serhat Ulubay, Ömür Kararmaz

Küratörlüğünü Ute Meta Bauer, Amar Kanwar ve David Teh'in üstlendiği 17. İstanbul Bienali 17 Eylül - 20 Kasım 2022 tarihleri arasında gerçekleşti. Bienalde sergi alanları, sadece birer mekân olarak değil bulundukları mahalleler ve o mahallelerle kurdukları ilişki üzerinden de öne çıkıyor.

17. İstanbul Bienali, Ute Meta Bauer, Amar Kanwar ve David Teh'in küratörlüğünde kentliyle buluştu. Pandeminin yarattığı etki nedeniyle, tıpkı bizlerin bir süreliğine kısıtlamak zorunda kaldığımız kent mekânı ile olan ilişkimiz gibi, bienal de bir yıl rötarla gerçekleştirildi. Kent mekânı ile olan bu zorunlu ayrılığımız sonrası, güçlü bir kentsel mekân-tema ilişkiselliği ile karşılaşmayı beklerken, küratörler ters köşe bir tema ile bienali kurguladılar: "temasızlık".

Bienalin temasının "temasızlık" olarak belirlenmesi, kuşkusuz bir merakı kamçıladığı gibi, kent, mekân ve sanat üzerine bildiklerimizi sorgulamamız gerektiğini bizlere hatırlattı; Gerçekten bir temaya yaslanmanın gerekliliği var mıydı? Tema(s) ettiklerimiz, tema ettiklerimizden daha güçlü değil miydi? Sergileme ortamını "beyaz küp"ten yaşam alanına çıkarmak, sergi nesnesi kadar sergileme mekânıyla da kurulan başka bir tür tema(s)"ya işaret etmiyor muydu? Kente dağılan bienal duraklarında sergi mekânı nerede başlıyor, sergi nesnesi nerede bitiyordu?

Serhat Ulubay
Öğr. Gör. Dr., YTÜ
Mimarlık Bölümü

Ömür Kararmaz
Arş. Gör., YTÜ
Mimarlık Bölümü

Brian O'Dorherty'nin "beyaz küp"[1] metaforu ile tartışmaya açtığı sanat nesnesi -sergileme mekânı diyalektiği, günümüzde de sanat nesnesinin mekânsallaşması- mekânın sanatsallaşması durumu üzerinden sorgulanmaktadır. Sanatın kaidesi ile ilişkisinin sorgulanması, kaideden koparak yerini araması ve deneyselleşmesi böylece sanatın, sanat galerilerinden çıkıp gündelik yaşam mekânlarına adım atmasının yolunu açmıştır.[2] "Son birkaç yüzyıldır, Batı görsel sanatlarının en etkili eserleri genellikle, insanın algı deneyimine eleştirel bir gözle yaklaşan, bu deneyimin on iki sınırlarını sınayan ve içinde barındırdığı imkânları, mekânları 'genişleten' sanatçıların çalışmaları olmuştur".[3] 20. yüzyılda sanatın yerini arama hali, 21. yüzyılın başlarında, gündelik hayat ile sanatsal alan (artistic realm) arasındaki sınırın şeffaflaşması, sanat yapıtını da bir nesne olmanın ötesinde sosyal-kamusal mekân ile bütünleştirmektedir.[4] 21. yüzyılda sanat mekânı değiştirir; sınırlarını, taşıdığı olasılıkları keşfeder ve ona eklemlediği sanatsal duyum ile mekânı, sanat ortamının yeri haline getirir; böylece artık sanat mekâna özgü, duyumsal süreçleri içeren bir ortam olarak karşılık bulurken, mekânsallık da bir sanat ürünü halini alır. Bu durum bir tema(s) olma halidir.

Kaynak: URLI.

1. Müze Gazhane

Kentte tema(s) ettiklerimizi daha iyi kavramak için, mekân kelimesinin fiziksel sınırlarını zorlamak, bu tartışmayı derinleştirmek için elzemdir. Heidegger'e göre mekân, ölçülebilir bir somutluğu barındırırken, mekânsallık ise yaşantıya ait tüm unsurları konu edinmektedir.[5] Yani mekân, bir tanımlanabilirliği, mekânsallık ise çoklu bir belirsizliği içermektedir. Mekânsallığın bu yaşar halinin, öznelliği, aidiyeti, geçmişi ve geleceği kapsadığına vurgu yapan Dündar, mekânsallığı özne ve nesnenin birbirini uzaktan izlediği bir hal değil, karşılıklı olma hali olarak değerlendirmektedir.[6]

Mekânsallık durumunu, kentsellik ve gündelik yaşantı bağlamında da yorumlayan Dündar, "karşılaşma"nın zenginliğine ve çeşitliliğine vurgu yapmaktadır. Kent (özellikle İstanbul), karşılaşmanın sayısız kombinasyonunun yaşanabileceği çok boyutlu ve devingen bir yapıdır. Bu durum karşısında sanat, bir izleyici aramaz, her farklı temasla yeniden ve yeniden üretilen bir eylemselliğe bürünür. Sanat, mekânı dönüştürürken, mekân da sanatı dönüştürür.[7] Galerilerin, müzelerin içerdiği bitmişliğin aksine, gündelik hayatın raslantısallığı, sanatı yaşantının bir uzantısı haline getirir. Kentli sanata gitmez, yaşantının varoluşsal bir parçası gibi sanat bir anda karşılarında beliriverir.[8] Sanatın aktörü gündelik yaşantılarımız, bedenlerimiz, kent mekânına ait yaşanmışlıklar, bir başka deyişle mekânsallıkları var edenin bütünüdür.

Deneyimin sonsuz korelasyonu sanatın tahayyül edilemez çoklu anlamlarını yaşantımızda var eder. Özel'in aktarımıyla Shepherd'in tiyatroyu "bedenler tarafından tanık olunan bedenler sanatı" olarak tanımladığı gibi,[9]

kamusal sanatı da var eden kamusal temaslarımızdır. (**Resim 1**)

Bu açıdan bienalin, temasızlık tema başlığıyla ortaya çıkışı, esasında güçlü tema(s)ları barındıran yoğun bir içeriğe işaret etmektedir. Bu sarsıcı tema(sızlık), derinlerden yankılanan sesleri duyabilmenin, görülmeyen katmanları okuyabilmenin, yosun tutmuş kentsel ilişkileri duyumsayabilmenin, kısacası kentin ve gündelik yaşantımızın sahip olduklarına temas edebilmenin fırsatı olarak görülmektedir. Örneğin, Merkez Rum Kız Lisesi'nin mekân(sallık)ı, buranın salt bir bienal-sergi mekânı olmadığını, kentin bir dönem sahip olduğu kozmopolit ruhunu ve zengin kültürel panoramasını çarpıcı bir biçimde sunmakta ve hatırlatmakta iken, Pera Müzesi'nin ev sahipliği yaptığı kadın emeği sergisi, bir başka "gözden kaçma"nın görünür kılındığı zihinsel bir sarsılmadır. Bu durum, öğrenmenin yollarını sorgulama gerekliliğini, alışılmışın dışında bir deneyimden öğrenmenin zenginliğini, entelektüel birikimin arşivden öğrenme ile sınırlı olmadığını sanat aracılığıyla görünür kılmaktadır. Orkan Telhan'ın Gazhane bahçesinde sergilenen minyatür bostan sanat yerleştirmesi de bu türden bir değer kaybının ve yüzleşmenin çarpıcı bir örneğidir. Kentin var olduğu zaman diliminden, yakın bir tarihe kadar varlığını sürdürmüş olan bostanların günümüzün atıl alanlarına dönüşmesi, eleştirel ve sanatsal bir yorumla ortaya konmuştur. Yerleştirilen mikro ölçekli bostanlar, esasında bu öznelerin hayatımızda kapladıkları yer kadar, yokluklarının temsiliyeti bağlamında da trajik bir yüzleşmeyi sağlamaktadır. (**Resim 2-4**)

Bir başka örnek, kentin ve kentlinin de dahil olduğu bir etkinlik üzerinden verilebilir. Bilgi Üniversitesi Santral İstanbul Kampüsü'nde gerçekleşen "Toplumumuzun Kötülükleri" başlıklı tiyatro performans etkinliği, kentlinin aktif olarak yer aldığı sanatsal eylemsellik ve üretime dayalı bir içeriğe sahiptir. Bread and Puppet Theater, katılıma dayalı bu içeriği; "kentte var olan kötülüklerin neler olabileceğini, bu kötülüklere karşı neler yapabileceğimizi katılımcılarla tartışmak, ucuz ve geri dönüştürülebilir malzemelerle bu duruma tepkisel bir karşı duruşu var etmek" olarak ortaya koymaktadır. Bir kukla tiyatrosu olan Bread and Puppet Theater'ın kurguladığı performans, katılımcılarla birlikte ürettikleri koreografi ve sahne tasarımlarını içermektedir. Böylece kentin kendisi bir sahne ve dekor, kentin sahip oldukları bir senaryo, kentliler ise bu tiyatroyu kuran özneler olarak var olmaktadır.[10] (**Resim 5**)

"Temasızlık" temasıyla birçok etkinliğe ev sahipliği yapan 17. İstanbul Bineali'ni özgün kılan bir başka etki ise yalnızca sergi mekânlarının ve sanat etkinliklerinin taşıdığı içerikler değil, sergi duraklarını bağlayan deneyim sürecinde temas ettiğimiz mekânsallıkların da zenginliğidir. Bu mekânsallıkların devingenliği, karşılaşılan durumların anlık ve kendine özgü taşıdığı anlamlar, temas edilenin bir sanat sahnesi olarak belirmesini sağlamaktadır. Bunun farkındalığının bir göstergesi olarak, bazı mekânsal durumların deneyimleri halihazırda olan halleri ile sunulmaktadır. Bienalde sergilenen ve sergilerin yerleştiği mekânların bir kısmı kent belleğinde var olan ancak 21. yüzyılda gündelik yaşam pratiklerinin içerisine katılmayan "hayalet mekânlar" iken; diğer bir kısmı ise yaşam pratiklerinin bir parçası olan ancak sanatsal

Fotoğraf: Ulubay; Karamaz.

2. Merkez Rum Kız Lisesi, Ekim 2022.

Fotoğraf: Ulubay; Karamaz.

3. Merkez Rum Kız Lisesi, sergilere ev sahipliği yapmasının yanı sıra, kentin kaybettiği kozmopolit yapının zenginliğini sunmaktadır. Ekim 2022.

bir içerikle yeniden deneyimlenmesi önerilen "gündelik mekânlar"dır. Simit fırını, pastane, aktar, çizme dükkanı, kitapçı, turşu dükkanı, meyhane gibi kimi mekânların sahip olduğu atmosferik yapının kendine özgülüğü ve onlara aşina olma durumlarımız ve temasımız anımsatılmak istenmiştir.

Bienalin farklı sanat etkinliklerine ev sahipliği yapması için belirlediği mekânlar, öngörülen bir rotanın parça-

Fotoğraf: Sahir Uğur Eren, URL1.

4. Orkan Telhan - Minyatür bostan yerleştirmesi

Kaynak: URL2.

5. Bread and Puppet Theater - Toplumumuzun Kötülükleri başlıklı tiyatro performans etkinliği, Santral İstanbul Kampüsü.

sı değildir. Güncelin sıkça ağına düştüğü rota tanımı, raslantısallığı, karşılaşmanın getireceği çoklu anlamları tektipleştirmektedir. Tanımlı bir rotanın olmadığı gibi, etkinlik de bir başlangıç ve bitiş mekânı ile sonlanmamaktadır. Bienal kapsamında her ne kadar mekânlar belirtilmiş olsa da; bu mekânlar ve mekânsallıklarla deneyimleyici tarafından kurulan güzergâhın kendisi de sanat sahnelerinin, eylemlerinin, gündeliğin ve türdeş olmayanın eşsiz akışını içermektedir. İki sergi mekânı, farklı güzergahlar ve zaman dilimlerinde farklı anlamsallıkları içerebilmektedir. Bu bağlamda bienal, sokağın sahip olduğu "olanaklar ortamı"ndan olabildiğince beslenmektedir.[11] Dolayısıyla tamamlanmamışlık had safhadadır. Hatta bienal bittiğinde bile, bienalin kentte sunduklarından köken alan bu tamamlanmamışlık sürmeye devam edecektir.

Kentte var olma biçimimiz, temas ettiğimiz ara(lık)lar kadardır. Temasızlık temalı 17. İstanbul Bienali, temas ettiğimiz ara durumları çeşitlendirmesi açısından, kente ait farklı derinlikleri görünür ve hissedilir kılmıştır. Bienale ev sahipliği yapan mekânlar, sanat eserlerini sergilemek için seçilen salt fiziksel kapalılıklar değil, sahip oldukları mekânsallıkla karşılıklı çeşitlenmeyi çoğaltan özneler olarak öne çıkmaktadır. Bu "Beyaz Küp"ün bozumunun, sanatsal üretim alanında sanat nesnesi ile sergi mekânı geçişliliğinin bir örneğidir. Kent - kentli - sanat eseri etkileşimi başlı başına bir mekânsallıktır, durmaksızın devam eden, çoğalan, biriken, değişen, dönüşen, devingen bir sanatsal eylemselliği ve üretimi içermektedir. Bu sebeple 17. İstanbul Bienali, sanatın yalnızca izleyicisi olmadığımızı, deneyimlerimiz ve algılarımızla sanat üretiminin aktif bir öznesi olduğumuzu göstermiş; temasızlık ise, kente tema(s) etme durumlarımızı hatırlatmıştır. ❖

KAYNAKLAR

• Augé, M., 2009, **Non-Places: An Introduction to Supermodernity**, Verso Books, Londra, New York City.
• Crary, J., 2005, **Yeni Milenyumda Enstalasyon Sanatı: Duyular İmparatorluğu**, Akbank Kültür ve Sanat Dizisi, İstanbul.
• De Oliveira, N.; Oxley, N.; Petry, M., 2005, **Yeni Milenyumda Enstalasyon Sanatı: Duyular İmparatorluğu**, (çev.) Osman Akınhay, Akbank Kültür ve Sanat Dizisi, İstanbul.
• Dündar, Z., 2020, "Tibet Nehri Kıyısında Tesadüfi KarşılaşmalarÜzerine", **Mekânsallık Sanat Üretiminde Eşzamanlılık Durumu**, (ed.) Özaydın, G., Tezer, S. T., Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, ss.77-86.
• Foster, H., 2013, **Mimarlık Sanat Kompleksi: Küreselleşme Çağında Sanat, Mimarlık ve Tasarımın Birliği**, (çev.) Serpil Özaloğlu, İletişim Yayınları, İstanbul.
• Heidegger, M., 2022, **Varlık ve Zaman**, (çev.) K. Ökten, Alfa Yayınları, İstanbul.
• Norberg-Schulz, C., 2000, Architecture: Presence, Language and Place, Skira, Milano.
• Özel, M. K., 2020, Tiyatral Yerde Mekânsallığın Yaratılmasında Seyirci Öğesi ve Mimari Karşılıkları, Mekânsallık Sanat Üretiminde Eşzamanlılık Durumu, (ed.) Özaydın, G., Tezer, S. T., Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, ss. 96-110.
• O'Doherty, B., 1988, Inside the White Cube, Lapis Press.
• Yayalar, T., 2020, **Yirminci Yüzyılın Perspektifinden Mekânsal Bir Sanat Olarak Müzik, Mekânsal Sanat Üretiminde Eşzamanlılık Durumu**, (ed.) Özaydın, G., Tezer, S. T., Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, ss.162-172.
• URL1, "Bir Arşiv Projesi: 17. İstanbul Bienali", https://www.artkolik.net/yazilar/bir-arsiv-projesi-17-istanbul-bienali-11515 [Erişim: 07.01.2023]
• URL2, "BİLGİ 17. İstanbul Bienali Kapsamında İstanbul'a Gelen Bread and Puppet Theater'a Ev Sahipliği Yaptı", https://mag.bilgi.edu.tr/tr/haber/bilgi-17-istanbul-bienali-kapsaminda-istanbula-gel/ [Erişim: 07.01.2023]

NOTLAR

1. "Beyaz Küp" metaforunu içeren eleştirisi, Brian O'Doherty tarafından modern sanat galerileri ve müzelerinin izleyiciden ve eserden yalıtılmış, dış dünya ile içi ayıran boş bir kabuk olma hali üzerine temellenmektedir. Bu yaklaşımda sergi mekânının, mekânsallığını kaybederek yok-yer (non-lieu, Auge, 2009)'e dönüşümü: "Biraz kilise kutsiyeti, biraz mahkeme salonu resmiyeti, biraz deney laboratuvarı gizemiyle şık bir tasarımı buluşturan modern sanat galerileri benzersiz estetik mekânlar olarak 20. yüzyıl sanatının kendine has kabuğudur." sözleri ile açıklanır. Daha fazla bilgi için, bkz: O'Doherty, B., 1988, **Inside the White Cube**, Lapis Press.
2. Foster, 2013.
3. Crary, 2005.
4. De Oliveira vd., 2005.
5. Heidegger, 2022.
6. Dündar, 2020.
7. Yayalar, 2020.
8. Dündar, 2020.
9. Özel, 2020.
10. URL2.
11. Norberg-Schulz, 2000.